

CAPITOLUL I

Considerații generale asupra chestiunii prejudiciale. Interferențe și delimitări ale instituției

§1. Considerații generale asupra chestiunii prejudiciale

1.1. Reglementarea în dreptul pozitiv

Nevoia unei analize cuprinzătoare a incidentului chestiunilor prejudiciale a apărut încă înaintea intrării în vigoare a noii reglementări procedurale în România, în ciuda faptului că abia prin această din urmă codificare a fost menționată – chiar dacă timid – pentru prima dată *expressis verbis*.

În conformitate cu dispozițiile art. 124 alin. (1) NCP, „*instanța competentă să judece cererea principală se va pronunța și asupra apărărilor și excepțiilor, în afara celor care constituie chestiuni prejudiciale și care, potrivit legii, sunt de competența exclusivă a altei instanțe*”. Textul citat poate, așadar, să fie considerat de referință în sensul recunoașterii existenței ca figură procesuală a chestiunii prejudiciale. Cu toate acestea, norma este departe de a clarifica regimul juridic aplicabil sau definirea sferei chestiunilor prejudiciale.

Prevederilor anterior menționate li se adaugă cele existente și în vechea reglementare, sub o altă numerotare, respectiv textele art. 413 NCP, articol care conține temeiurile legale ale suspendării facultative în procesul civil. Alineatele (1) și (2) sunt aplicabile chestiunii prejudiciale penale și celei civile. Acestea tratează însă chestiunile prejudiciale doar de o manieră indirectă și insuficient, dat fiind că iau în considerare numai o parte dintre efectele pe care mecanismul prejudicial le are în procesul civil.

Chestiunea prejudicială de natură penală regăsește o definiție mai explicită a caracterelor sale în textele Codului de procedură penală, respectiv art. 27 și 28. Potrivit acestora, în situația în care infracțiunea a dat naștere atât unei răspunderi penale, cât și unei răspunderi civile, în cazuri determinate, aceasta din urmă poate fi analizată pe cale separată în fața instanței civile, situație în care, odată cu punerea în mișcare a acțiunii penale, judecata civilă va fi suspendată. Hotărârea instanței penale va avea în litigiul civil autoritate de lucru judecat cu privire la existența faptei și identitatea persoanei care a săvârșit-o.

În privința celorlalte instituții susceptibile de a fi încadrate în ceea ce, de o manieră generalizată, poate fi numit mecanismul prejudicial, vom observa că textele relevante se regăsesc, disparat, în prevederile speciale.

În conformitate cu prevederile art. 267 TFUE, „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la: (a) interpretarea tratatelor; (b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii”. În sensul aceluiași prevederi, în cazul în care o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, această instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune. În situația în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea.

Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, o altă figură procedurală susceptibilă de a fi încadrată în mecanismul prejudicial, își regăsește reglementarea în prevederile Codului de procedură civilă, respectiv art. 519-521. Aceste texte, așa cum vom observa mai pe larg, conțin elemente suficiente atât pentru detalierea procedurii de urmat, cât și pentru a avea imaginea completă a efectelor pe care le produce asupra litigiului principal.

Nu în ultimul rând, cât privește problema interpretării tratatelor internaționale, art. 35 al Legii nr. 590/2003 instituie o procedură specifică aflată în competența Ministerului Afacerilor Externe. Deși o calificare prejudicială *stricto sensu* este greu de recunoscut acestei instituții, la o privire mai largă, vom încerca să analizăm eventuala introducere a acesteia în mecanismul general. Aceasta se datorează modalității în care funcționează și efectelor pe care le produce. În conformitate cu prevederile art. 35 alin. (2), la solicitarea autorităților statului sau din oficiu, în vederea asigurării aplicării întocmai în România a prevederilor tratatelor, Ministerul Afacerilor Externe, împreună cu alte instituții competente, elaborează avize conforme cu privire la problemele juridice legate de interpretarea sau aplicarea acestora.

Prevederile legale amintite în paragrafele anterioare vor reprezenta puncte de pornire în analiza mecanismului prejudicial privit nu ca o simplă instituție, ci în calitate de fenomen procedural extins care permite unei instanțe sau autorități să statueze asupra unor probleme legale sau de fond cu titlu prioritar prin raportare la un litigiu pendent.

1.2. Noțiunea și elementele definatorii ale chestiunii prejudiciale

În doctrină, noțiunea¹ de „chestiune prejudicială” a fost definită ca o modalitate de colaborare judiciară, un element de dialog al instanțelor, intervenind atunci când soluția unui litigiu necesită examinarea prealabilă a unui aspect de drept aparținând competenței exclusive a unei alte jurisdicții². În egală măsură, se arată că este mijlocul procedural care permite surmontarea obstacolului pe

¹ A se vedea Répertoire de procédures civiles, *Question préjudicielle*, Ed. Dalloz (www.dalloz.fr), pp. 9 și 10.

² A se vedea I. Leș, *Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 619. A se vedea și M. Tăbărcă, Gh. Buta, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat cu legislație, jurisprudență și doctrină*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 690.

care competența exclusivă îl constituie, întrucât aceasta nu îi este atribuită instanței inițial sesizate.

O altă definiție oferită termenului are în centrul său caracterul acestei instituții de mijloc de apărare¹. S-a arătat, mai concret, că reprezintă chestiune prejudicială acea instituție care, ridicată ca un mijloc de apărare, aparține competenței exclusive a unei alte instanțe, iar soluția pronunțată cu privire la aceasta este indispensabilă soluționării cauzei principale. Definiția formulată atât timp cât în vigoare era vechiul Cod de procedură civilă își menține actualitatea, cu atât mai mult cu cât textele noului Cod de procedură civilă conțin o referire expresă în art. 124, arătând că amintitele chestiuni aparțin competenței exclusive a altei instanțe, potrivit legii².

Dincolo de valențele oferite prin textul legal sus amintit, un aspect apare a fi indeniabil: chestiunea prejudicială reprezintă un incident a cărui rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care se află în raport de dependență³. În doctrină s-a mai punctat, totodată, necesitatea soluționării definitive a litigiului prejudicial, pentru ca acesta să poată dobândi acest caracter. Trebuie învederat, așadar, caracterul prioritar al rezolvării cauzei care are natura de chestiune prejudicială, acest caracter putând avea originea în raportul de accesorialitate al celor două litigii⁴ sau în natura juridică a chestiunii prejudiciale⁵, astfel cum se va putea observa.

¹ A se vedea S. Guinchard, *Droit et pratique de la procédure civile*, 5e éd., Ed. Dalloz, Paris, 2006, p. 197.

² A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2011, pp. 206 și 207. A se vedea, de asemenea, I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă. Comentarii pe articole*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pp. 208-211.

³ A se vedea M.N. Costin, I. Leș, M.Șt. Minea, C.M. Costin, S. Spinei, *Dicționar de procedură civilă*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 244.

⁴ *Ibidem*. Se are în vedere, în acest sens, caracterul de cauză principală al chestiunii prejudiciale și caracterul subsidiar sau accesoriu al litigiului în care aceasta va avea un rol hotărâtor.

⁵ *Ibidem*. Se exemplifică, în acest sens, caracterul prioritar al cauzei penale relativ la o cauză civilă sau caracterul prioritar al soluționării excepției de neconstituționalitate. A se vedea M. Tăbârcă, Gh. Buta, *op. cit.*, p. 690.